

LÆRERVEJLEDNING 1

SKOLEN I GAMLE DAGE

Opdateret udgave august 2017

Af Tina Krogh
med generelt forord af Anna Karlskov Skyggebjerg
og forord til Serie 3 Skolehistorie af Anne Katrine Gjerløff

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD, Fagbøger for børn. Oplevelse, oplysning og opmærksomhed	3
IDEEN BAG SERIEN VILD MED VIDEN	4
VILD MED VIDEN NR. 17-24, Skolehistorie	6
FORORD SKOLEHISTORIE.....	7
INDLEDNING	8
FAGLIG LÆSNING	10
Forberedelse af læsningen	11
Bearbejde faktuelle oplysninger, nye ord og begreber undervejs i læseprocessen ...	11
Læseudbytte	11
Kildeopmærksomhed	12
INSPIRATION TIL UNDERVISNINGSFORLØB TIL SERIEN SKOLEHISTORIE.....	13
UNDERVISNINGSFORLØBET	14
UNDERVISNINGSLÆKTIONER	15
Forberedelse, elevarbejde.....	15
Introduktion til emnet, dialog med klassen	16
Introduktion til elevarbejdet, dialog med klassen.....	17
Forberedelse til faglig læsning	18
Læseformålet, dialog med klassen	18
Læs bøgerne, elevarbejde.....	19
Fælles opsamling, dialog med klassen eller i grupper	19
Udarbejdelse af en quiz, elevarbejde	20
Kildeopmærksomhed, dialog med klassen.....	20
Skriv en boganmeldelse, hjemmearbejde (evt. understøttende undervisning).....	22
Interview med dine forældre og bedsteforældre, hjemmearbejde	22
Børneliv og skolehistorie, projektarbejde.....	23
Kildeindsamling	26
IDEER TIL SUPPLERENDE MATERIALER	28
Litteraturhenvísninger til faglig læsning	29
IDEER TIL MUSEUMSBESØG	29
NYE FÆLLESMÅL FOR HISTORIEUNDERVISNINGEN, 2014	30
Fagformål	30
Bilag 4 – Historie Kompetencemål	30
KOPISIDER.....	31
Opmærksomhedspunkter til spørgsmålene til de enkelte bøger	32

FORORD

Fagbøger for børn. Oplevelse, oplysning og opmærksomhed

Fagbøger er en del af børns læsestof og har været det siden 1500-tallet hvor de allerførste børnebøger udkom, og fagbøger for børn er historisk blevet brugt som grundlag for både oplevelse og oplysning. Det mest berømte eksempel er den tjekkiske pædagog Johan Amos Comenius' *Orbis Sensualium Pictus* (1658), hvis titel betyder "verden sanset i billeder". Bogen er et katalog over de ting som Comenius mente ethvert uddannet menneske burde vide om verden, og bogen er ud over billeder forsynet med en enkel forklarende tekst på latin og tjekkisk. Comenius' bog blev hurtigt oversat til en række andre sprog og blev brugt i undervisningen af børn i hele Europa. Bogen findes i dag i mange udgaver på forskellige sprog på nettet, og den er værd at opholde sig ved, fordi den viser at der eksisterer en lang tradition for at formidle alverdens fagstof til børn på en både æstetisk, gennemtænkt, enkel og appellerende måde. Bogen er forsynet med smukke billeder (træsnit) som anskueliggør og understøtter tekstens pointer. I indledningen viser Comenius en voksen og et barn i samtale om en tekst hvilket kan opfattes som en lille brugsanvisning. Det er hensigten med denne fagbog, ligesom med mange senere eksempler, at barn og voksen sammen skal fordybe sig i stoffet.

Helt frem til i dag følger mange fagbøger for børn Comenius' eksempel ved at indeholde ambitioner om på én gang at belære og at underholde. Børnefagbøgers primære formål er at oplyse om et emne, men samtidig må bøgerne kunne fastholde læsernes opmærksomhed gennem forskellige appelstrategier. Det ser man også i serien *Vild med Viden*[®]. Her omfatter bøgerne ofte en rig illustrationsside, et billedrigt og anekdotisk sprog, og teksten kan indeholde små fortællende indslag der virker som eksempler og understøtter hukommelsen. Fagbøger for børn udkommer – ligesom det er tilfældet med *Vild med Viden* – ofte i serier, og bøgerne beskæftiger sig med mange forskellige emner såsom zoologi, geologi, kultur og historie. Det er karakteristisk for fagbøger for børn at de ofte er skrevet af personer med en særlig ekspertise inden for et fagfelt, og at forfatterne har forsøgt at tilpasse et relativt svært stof til målgruppen uden at gå på kompromis med den faglige lødighed. Det betyder at sproget ofte er koncentreret og rigt på fagtermer og "nørdet" information. For læseren betyder det at der skal rettes en særlig opmærksomhed på sproget og bruges kræfter på at arbejde med forståelsen af de faglige begrebers indhold. Fagbøgerne lægger derfor op til en langsom og koncentreret læsning som er forberedt gennem før- og efterlæringsaktiviteter der klæder eleverne på til at forstå og bearbejde informationerne. Fagbøgerne kalder på samtaler børn imellem og mellem børn og voksne, og de kalder på videre fordybelsesaktiviteter såsom biblioteks- og museumsbesøg, internetsøgninger osv. I fordybelsen og i en eventuel skabelse af egne produkter (fremlæggelser, plancher, artikler, lommefilm osv.) kan eleverne for alvor udfolde bøgernes emner og internalisere den viden de i første omgang har læst eller lyttet sig til.

Ligesom voksne læser børn forskellige typer af litteratur både i og uden for skolen, og de forskellige typer understøtter forskellige formål. Spørger man børn selv hvorfor de læser i fritiden, svarer en meget stor gruppe af både drenge og piger at de læser for at vide mere om emner de interesserer sig for. Det viser en stor læsevaneundersøgelse blandt 9-12 årige børn foretaget af Stine Reinholdt Hansen (læs en artikel om undersøgelsen på litteratursiden.dk). Fagbøgerne understøtter netop børnenes eget mål om at samle viden og information, men samtidig kan fagbøger også bidrage

med en viden man ikke vidste man gerne ville have. Fagbøgerne kan med andre ord bidrage til nye vinkler på fænomener og elementer af tilværelsen, og de kan fremprovokere en undring ikke bare over sære skabninger og fænomener i verden, men også undring over ens egen position i og over for en mangfoldig verden. På den måde kan læsning af fagbøger lige så vel som skønlitteratur bidrage til børns almene dannelsesproces.

*Anna Karlskov Skyggebjerg
Lektor i dansk og didaktik, ph.d.
Aarhus Universitet, DPU.*

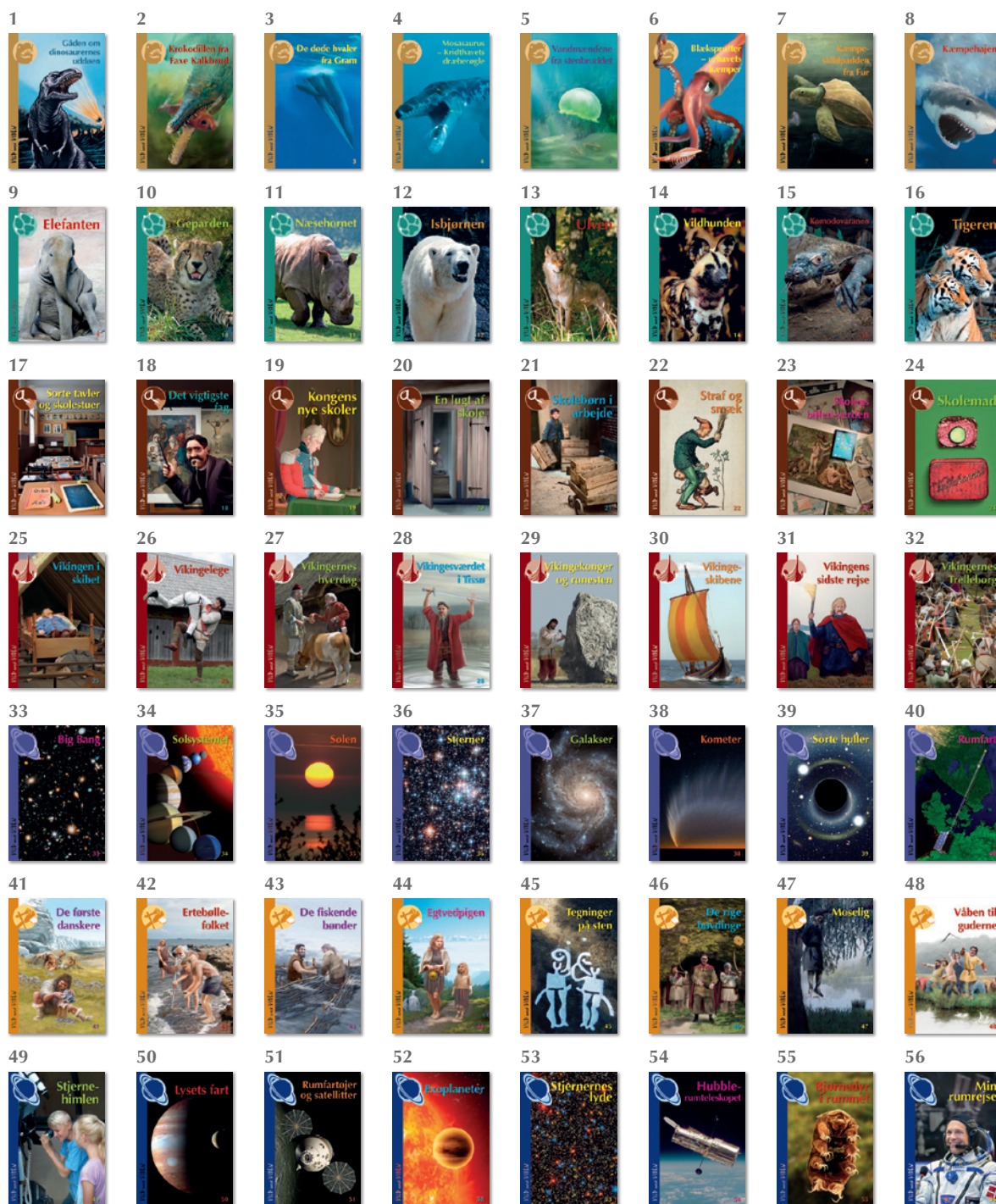
IDEEN BAG SERIEN VILD med VIDEN®

Den oprindelige tanke med Vild med Viden serien, var ikke at denne skulle udvikles til undervisningsbrug. Det skulle være små fagbøger, samleobjekter til børn som kunne være med til at skabe dialog og igangsætte en faglig nysgerrighed som både børn og voksne kunne dele med hinanden. Der er så mange gode grunde til at stille spørgsmål, og nysgerrige børn har gerne utallige spørgsmål som de vil have svar på. Vild med Viden er en appetitvækker til børn så de kan stille endnu flere spørgsmål og søge dybere ind i den faktuel og faglig viden omkring forskellige emner. Alle bøgerne er skrevet af fagfolk under sloganet danske fagfolk fortæller til Danmarks børn. Alle bøgerne i serien lægger også op til et besøg på et museum eller kultursted hvor man kan finde endnu mere viden om emnet.

Visionen er at gøre børn (og voksne) klogere og mere nysgerrige ved at skabe interesse for videnskab, forskningsformidling og i det hele taget det at vide noget. Vild med Viden skal med tiden udvikle sig til at dække alle tænkelige og utænkelige emner.

Bøgerne har selv fundet vejen til undervisningsbrug og deraf denne inspirationsvejledning til underviserne i grundskolen. Mange undervisere har henvendt sig, og efterspurgt et materiale som dette. Selvfølgelig er det oplagt at benytte bøgerne i undervisningen enten som faglig læsning, når der arbejdes med emnet i undervisningssammenhæng, eller som forberedelse til skolebesøg på museer eller kulturinstitutioner.

Der findes indtil videre følgende serier, hver på 8 bøger:

- Danske fortidsdyr, marts 2012
- Store vilde dyr, sommer 2013
- Skolehistorie, marts 2014
- Vikingerne, august 2014
- Rummet, oktober 2014

- Danmarks oldtid, december 2015
- Danmark i Rummet, november 2016
- Store danskere, efteråret 2017
- Og mange flere er på vej, bl.a. om Dyr i vand, alger og middelalderen

VILD MED VIDEN NR. 17-24

SKOLEHISTORIE

FORORD SKOLEHISTORIE

Danske børn har haft ret og pligt til undervisning siden 1814. Der underskrev kom Frederik den sjette en række skolelove der indførte syv års undervisningspligt og lagde rammer for skolernes fag, indretning, formål og for lærernes arbejde.

Udgivelsen af de otte bøger om skolens historie i serien Vild med Viden opfylder flere formål. Dels giver de en lettilgængelig og letlæselig introduktion til centrale emner i skolens liv og udvikling, dels skaber de viden om hvilke museer der formidler denne historie – og bliver også en ressource for museerne selv, der med bøgerne kan give de besøgende mulighed for at tage noget med hjem og læse sig endnu klogere.

Historiebøger skriver ikke sig selv, men bygger på ofte langvarig forskning og fordybelse i et emne. Det gælder også skolehistorien. Tre af Dansk Skolehistories forfattere står også bag fem af bøgerne i Vild med Viden om skolen, og serien bygger således på den nyeste skolehistoriske forskning – men formidlet for børn.

Vild med Viden følger også de nyeste historievidenskabelige tendenser ved at sætte fokus på skolernes hverdagshistorie, fysiske rammer og børneliv. Hvor ældre skolehistorie gerne handlede om konger, love, embedsmænd og præster, så er den nyere forskning mere optaget af at undersøge relationer mellem de mennesker der befandt sig i og omkring skolen. Og i bøger henvendt til børn er det naturligt at tage udgangspunkt i barndomshistorien og det enkelte barns muligheder og oplevelser.

Derfor handler flere af bøgerne i serien om det nære og sansede skoleliv. Om madpakkerne, skolebordene, lussingerne, om arbejdslivet parallelt med skolen, om toiletterne og om billederne på væggen i skolestuen. Og det store overblik over hvad der egentlig skete i 1814 kan findes i bogen “Kongens nye skoler”.

Med udgivelsen af Vild med Viden serien om skolen kan børn – og deres forældre og bedsteforældre – nu få en let formidlet og faglig solid introduktion til skolens historie, og bøgerne kan eksempelvis også danne grundlag for en undervisning om skolen i gamle dage, der er et tilbagevendende tema for emneforløb for indskolings- og mellemtrinsskoler.

Det er ikke alle børn der er vilde med skolen, men nu har de gode muligheder for at få viden om den – og blive Vilde med Viden.

*Anne Katrine Gjerløff
ph.d., historiker og projektleder for Skole i 200 år, 2014*

INDLEDNING

Mennesker tager stilling og handler på baggrund af deres egne erfaringer og viden om fortiden, samt de forestillinger de har omkring nutiden og deres forventninger til fremtiden. Med andre ord er kendskab til historien, en forudsætning for at man kan forstå sig selv og den omverden man er en del af.

Vi er alle en del af historien, vi er historieskabte og medskabere af historien.

Denne vejledning er skrevet som inspiration til hvordan man kan arbejde med fagbøgerne Vild med Viden (Serie 3) i undervisningen på mellemtrinnet. Materialet er primært målrettet undervisere i historie (og dansk). Eleverne får gennem arbejdet med materialet mulighed for at opnå indsigt i og forståelse for børnelivet og den danske skoles historie, ved bl.a. at relatere og perspektivere dette ind i en historisk og samfundsmæssig kontekst.

Emnet, børneliv og skolehistorie, er oplagt som et tværfagligt emne mellem flere fag og det vil være naturligt at invitere fag som dansk, kristendom, idræt, madkundskab, matematik samt håndværk og design med i et tværfagligt samarbejde. Find evt. inspiration til dette i inspirationsmaterialet til uge200 der er udarbejdet i 2014 i forbindelse med jubilæet Skolen i 200 år.

På bagsiden af bøgerne er der henvist til hvilke museer der bl.a. formidler undervisning i emnet børneliv og skolehistorie – og det vil give god mening at man evt. besøger og indleder et samarbejde med et af de mange museer i forbindelsen med brugen af disse bøger i undervisningen.

Ligeså oplagt er det at fremme et tæt skole-hjem samarbejde omkring dette emne. Olde- og bedsteforældre samt elevernes egne forældre har alle trådt deres barneben i den danske grundskole, med mindre de er tilflyttet landet i en sen alder. Alle har erindringer om skolen og alle kan bidrage til dialogen med fortællinger, egne erfaringer og refleksioner om denne.

Undervisningsforløbet til Vild med Viden er udarbejdet således at det understøtter elevernes arbejde med emnet. Dog vil arbejdet med bøgerne i undervisningen naturligt også understøtte den læseproces der opstår ved faglig læsning.

Læsning er ikke en færdighed der alene angår dansklæreren. I næsten alle skolens fag er man afhængig af sprog og tekst for at udvikle ny viden og forståelse. Gennem teksterne lærer eleverne fagets sprog at kende, og de får erfaringer med den måde faget formidler viden på.

Læsning er et anliggende for alle lærere og alle lærere er læseundervisere. Derfor har jeg valgt at medtage et kort afsnit omkring faglig læsning i denne vejledning.

Der har gennem de seneste år været stor opmærksomhed på faglig læsning, derfor behandler denne vejledning ikke emnet i dybden, men giver et hurtigt overblik til den faglærer der allerede i forvejen i et eller andet omfang, tidligere har arbejdet med faglig læsning. Der er litteraturhenvisninger sidst i denne vejledning som man kan benytte hvis man vil i dybden med teorien bag faglig læsning eller ikke har meget kendskab til dette i forvejen.

Jeg opfordrer til at man i arbejdet med dette materiale, indgår et samarbejde med skolens læsevejleder omkring faglig læsning.

Undervisningsforløbet er opbygget således at man som underviser kan udvælge de ideer man finder brugbare i forhold til de elever man arbejder med.

Man kan vælge

- at arbejde med alle bøgerne fra serien Vild med Viden, med et direkte fokus på faglig læsning.
- at arbejde med emnet, skolehistorie, og derved inddrage faglig læsning som en del af dette arbejde.
- at arbejde projektorienteret og lade eleverne benytte bøgerne som inspiration eller fagligt kilde-materiale.
- Slutteligt i denne vejledning findes der bl.a. ideer til supplerende undervisningsmaterialer og kopisider til de opstillede ideer til undervisningsforløbet.

God fornøjelse!

Om forfatteren

Tina Krogh, Pædagogisk undervisningskonsulent, Klio ApS.

Tina Krogh er uddannet lærer og har en pædagogisk diplomuddannelse i pædagogik og didaktik. Hun er tidligere forlagsredaktør og har de seneste mange år arbejdet som selvstændig pædagogisk undervisningskonsulent, hvor hun bl.a. har været tilknyttet som projektleder og konceptudvikler på flere af Undervisningsministeriets IT projekter. Ligeledes har hun arbejdet som projektleder og pædagogisk konsulent hos Center for Børnelitteratur, i forbindelse med fejringen af 200års dagen for H. C Andersens fødsel og for nylig pædagogisk konsulent for jubilæumssekretariatet skole i 200 år. Udover dette har hun været konsulent for adskillige skoler og større udviklingsprojekter ligesom hun gennem årene har udviklet utallige undervisningsmaterialer.

FAGLIG LÆSNING

Læsning er en aktiv proces – det er ikke bare at aflæse indholdet af en tekst.

Når man læser identificerer man sig med teksten og genskaber indholdet ud fra den forhåndsviden man allerede har om tekstens indhold/emnet. For at kunne forstå den tekst man læser, er det vigtigt at man benytter en allerede tilegnet forhåndsviden og information til at skabe mening, sammenhæng og forståelse af tekstens indhold, ellers vil teksten fremstå fuldstændig usammenhængende og uforståeligt.

Læseforståelse er kort sagt en aktiv proces hvor man undervejs i læsningen forsøger at skabe identifikation, mening, sammenhæng og forestillingsbilleder som et nyt (justeret) supplement til den viden man allerede er i besiddelse af.

Fagenes forskellige tekstgenrer stiller forskellige krav til eleverne. Undervisning i faglig læsning handler ikke om at lære eleverne at læse, men at lære eleverne at forstå det de læser. Faglig læsning har ét formål, nemlig at styrke elevernes faglige viden og indsigt.

Undersøgelser viser at undervisere som sørger for at eleverne arbejder aktivt med teksterne, fx ved at de skal besvare spørgsmål undervejs, og at de skal være “medproducerende”, har større succes med at gøre eleverne til generelt bedre læsere.

De fleste elever på mellemtrinnet reagerer ofte med at sætte læsehastigheden ned når de læser fagtekster, hvilket gør at de mister overblikket og ikke fanger sammenhængen i en længere historie. Det er derfor vigtigt at eleverne arbejder med at omsætte ord til forståelse og danne mening i det de læser således at de derigennem kan styrke deres sprogforståelse.

Vild med Viden er en serie af otte små fagbøger inden for hvert emne der både egner sig til højtlesning for mindre børn og som selvstændig læsning for elever i 3.-5. klasse. Når man taler om faglig læsning hvor fokus er at tilegne sig ny viden, kræver det at eleverne har de nødvendige læsefaglige kompetencer, således at de kan læse nogenlunde flydende. Det giver eleverne mulighed for at fokusere på tekstens faglige indhold, frem for selve læsningen.

For de elever der endnu ikke har de læsefaglige kompetencer det kræver, er det muligt at arbejde med bøgerne som dialogisk læsning eller på anden vis gøre tekstens indhold tilgængeligt.

Når man arbejder med faglig læsning er det vigtigt at have et fokus på, at eleverne skal have mulighed for at:

- forberede læsningen, hvad ved de allerede om emnet, introduktion til emnet
- bearbejde faktuelle oplysninger, mens de læser
- forholde sig til den ny viden de har tilegnet sig gennem læsningen
- udvikle deres ordkendskab og blive fortrolige med nye fagord/begreber
- forholde sig aktivt til deres læseudbytte
- forholde sig kildekritisk

Forberedelse af læsningen

Det er yderst vigtigt, hvis eleverne skal have udbytte af læsningen, at de er forberedte. I forberedelsen bliver eleverne introduceret til emnet og får derved aktiveret den viden de allerede har om emnet. Eleverne gøres opmærksomme på emnet, og hvad de skal have ud af læsningen.

Er der svære ord eller faglige begreber som eleverne skal kende før læsningen, kan man som underviser her i forberedelsen have en dialog med eleverne om disse. Der er en meget nær sammenhæng mellem læseforståelsen, og det ordforråd den enkelte elev besidder.

Læseformålet er vigtigt at gøre helt klart. Tal med eleverne om hvad dette er. Aktiv faglig læsning forudsætter at eleverne er bevidste omkring, hvorfor de skal læse teksten og hvad de skal have ud af dette.

Bearbejde faktuelle oplysninger, nye ord og begreber undervejs i læseprocessen

Formålet med faglig læsning er at lære nyt, det er derfor vigtigt at eleverne er opmærksomme på faktuelle oplysninger og nye "ting" de i forvejen ikke kendte til.

Eleverne skal ligeledes gennem læseforløbet udvikle deres opmærksomhed på, om der er begreber, ord eller sætninger de ikke forstår. Med tiden kan eleverne lære at afhjælpe disse problemer undervejs i læsningen.

Det kan være svært at læse sig til ny viden, og det kræver øvelse at blive god til det. Fagtekster er ofte anderledes bygget op end den tekst eleverne kender fra læseundervisningen. Der er ord og begreber som eleverne ikke nødvendigvis kender fra deres hverdag eller fra skønlitterære tekster.

Mange elever kan have gavn af hjælperedskaber som grafer, tabeller, mindmap, procesdiagram eller en tidslinje. En tidslinje kan fx hjælpe eleverne med at fastholde og skabe overblik over tidspunkter, hændelser og årstal. Et mindmap kan være godt hvis eleverne arbejder med beskrivelser af dyr, hændelser, ting m.m.

Læseudbytte

For at eleverne kan blive aktive, målrettet læsere af faglige tekster, forudsætter det at de er bevidste om deres læseformål og det udbytte de får af at læse teksten. Lad eleverne arbejde aktivt med hvilket læseudbytte de har fået ud af at læse fagteksten.

Kildeopmærksomhed

I en tid, hvor information og ny viden er let tilgængelig, er det vigtigt at eleverne lære at være kildekritiske.

Engang var kildekritik blot et mindre område i grundskolens historiefag. Men efter at internettet har revolutioneret søgningen efter information, er det blevet afgørende at eleverne arbejder med at træne deres vurderingskompetence. De skal gennem undervisningen have mulighed for at vurdere hvilket budskab kilden har, hvem kilden er, hvorfor man anvender kilden og hvad man bruger kilden til. Derfor sættes der i disse år offensivt ind, helt ned til grundskolens mindste elever, med det formål at klæde eleverne på til at udvælge og vurdere informationskilder og kunne begrunde kildernes budskab.

Det er vigtigt at man underviser eleverne i at de skal dobbelttjekke oplysninger. Det væsentligste at lære er at kilder ikke bare er kilder, men at der er forskel på hvad og hvem kilden er, hvad er budskabet, hvad kan man stole på og hvorfor. Kilder har forskellige autoritet.

INSPIRATION TIL UNDERVISNINGSFORLØB

Denne serie af Vild med Viden er oplagt at beskæftige sig med i undervisningen. I Danmark har alle børn ret og pligt til undervisning og uddannelse. Men hvor tit taler vi med eleverne om hvorfor de skal gå i skole, og hvad skoles opgave i virkeligheden er.

Skolens formålsparagraf, fra lovbekendtgørelse nr. 593 af 24. juni 2009.

§1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling

Hvis vi skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og historie, så lad os starte med at lade dem få indsigt i den centrale samfundsinstitution hvor de tilbringer det meste af deres barndom. Skolen!

Vild med Viden, skolehistorie, blev udgivet i forbindelse med markeringen af 200 året for at Kong Frederik d. 6. underskrev en række skolelove der fastslog undervisningspligt for alle børn i Danmark.

Det centrale i skoleanordningerne er koblingen mellem ret og pligt: Pligt til at blive undervist og ret til at modtage undervisning. Selvom selve skolesystemet har været præget af stor forskellighed, har skolegang således i en eller anden form været en fælles erfaring for stort set alle børn i Danmark siden 1814.

Der er i denne vejledning udvalgt ideer til inspiration til et undervisningsforløb i faget historie. Historie som fag i den danske grundskole, beskæftiger sig med tolkninger af menneskers samfundsmæssige liv i et forandringsspektiv og set i lyset af dette, er det oplagt at inddrage et emne om skolens historie i historieundervisningen på mellemtrinnet.

Der opfordres dog til et samarbejde med faget dansk, og meget gerne at man også inviterer flere fag med ind i samarbejdet og derved skaber sammenhæng og mulighed for at eleverne kan relatere emnet ind i en bredere kontekst. Derved også at man udvider emnet til "børneliv og skolehistorie".

På side 30 er der en oversigt med de "nye" fælles mål (2014) i faget historie som er gældende fra sommeren 2015. Ligeledes henvisninger til "nye" fælles mål for faget dansk.

De overordnede mål med dette undervisningsforløb er:

1. at gøre eleverne fortrolige med skolens historie og rolle i samfundet gennem de sidste 200 år hvor undervisningspligten har været gældende for alle børn i Danmark.
2. at inddrage elevernes egen historie, gennem fortællinger fra deres egen skoletid eller fra familiemedlemmer m.m.
3. at arbejde med faglig læsning i faget historie.

Faglige mål i dette undervisningsforløb:

1. Eleven arbejder med at placere elementer fra historien tidsmæssigt i forhold til hinanden.
2. Eleven arbejder med tidligere tiders familiemønstre og fællesskaber for at kunne sammenligne med livet i familie og slægt i nutidigt perspektiv. Eleven indsamler empiri i form af stamtræer, interviews, familiefotos, genstande, videooptagelser m.m. og formidler den i varierede former.
3. Eleven udbygger sit kendskab til samfundslivet før og nu, herunder beslutningsprocesser, styreformer og magtrelationer med henblik på at udvikle deres forståelse af andre tiders livsvilkår, samfund og kulturer.
4. Eleven præsenteres for forskellige kildetyper, herunder trykte og digitale medier, samt andre udtryksformer. Eleven træner sine færdigheder i at analysere kilder og arbejder med sin vurderingskompetence. Eleven stifter bekendtskab med begreber som "ophavssituation" og "troværdighed".
5. Eleven udvikler evnen til at afkode og forstå forskellige sammensatte faglige teksttyper og demonstrere et overblik ved mundtligt eller skriftligt at gengive eller fortælle om indholdet.

Kilde: Undervisningsministeriet, 2014, "nye fælles mål".

Læs om de "Nye fælles mål" for mellemtrinnet i faget historie.

Læs læseplanen for faget historie.

UNDERVISNINGSFORLØBET

Undervisningsforløbet bygger på elevernes umiddelbare opfattelser af tid og tager udgangspunkt i noget de selv, deres olde-, bedsteforældre og forældre alle har været en del af og har erfaringer med, nemlig den danske skole. Skolen er en helt central dansk samfundsinstitution der har haft en særlig indflydelse på den danske samfundsudvikling set i en historisk sammenhæng.

Eleverne får gennem dette forløb mulighed for at placere begivenheder og familiemønstre i samtid med deres egen generations historie og familieliv. Her kan eleverne arbejde med sammenhænge mellem tid og forandring og få mulighed for at perspektivere og relatere historien til deres egen hverdag og liv. De arbejder aktivt med en forståelse af og indsigt i samfundslivet før og nu.

Gennem undervisningsforløbet præsenteres eleverne for forskellige kilder og udtryksformer med henblik på at opnå viden og en fælles referenceramme om den danske skoles historie.

Ved at udbygge dette undervisningsforløb med et skolebesøg på et af de museer der er omtalt på bagsiderne af bøgerne (eller andre der har skolerelaterede udstillinger), får eleverne også en mulighed for at opleve historien igennem historiske scenarier og eventuelle rollespil.

Det foreslåede projektarbejde giver eleverne mulighed for at arbejde med forskellige læsestrategier i afkodning og tolkning af forskellige kildetyper samt mulighed for at formidle og præsentere tolkninger i tale, skrift, film og andre udtryksformer. De kan her arbejde med deres fortællekompetence og det at kunne fortælle/fremlægge historiske begivenheder sat op imod deres egen personlige skolehistorie.

Undervisningsforløbet er opbygget således, at man efter den indledende samtale, kan gå direkte til, at lade eleverne arbejde projektorienteret.

Husk ideerne er til inspiration, I kender jeres elever bedst og ved hvilke undervisningsform der er bedst for jer og jeres elever. I kan sammensætte ideerne så de passer bedst til jer.

Målgruppe: 3.-6. klasse.

Varighed: Ca. 8-12 lektioner + evt. projektarbejde.

Materialer: 1-4 sæt af Vild med Viden, skolehistorie, sæt af 8 bøger.

Fag: Historie. Det er oplagt at indgå i et samarbejde med faget dansk hvor eleverne netop skal arbejde med læsning, skrivning og kommunikation/fremlæggelse. Der henvises til Nye fælles mål, Dansk.

Læseplanen for dansk.

Emnet, børneliv og skolehistorie, er oplagt som et tværfagligt emne og det vil være naturligt at invitere fag som kristendom, idræt, madkundskab, matematik samt håndværk og design med i et tværfagligt samarbejde.

Supplerende materialer til inspiration: Se afsnittet herom.

UNDERVISNINGSLÉKTIONER

Forberedelse, elevarbejde

Inden man påbegynder arbejdet med emnet, kan man have bedt eleverne om at få deres forældre eller bedsteforældre til at fortælle lidt om dengang de gik i skole.

Man kan fx udlevere, eller lade eleverne skrive evt. fem stikord som de kan benytte i samtalen med deres forældre eller bedsteforældre. Det kan fx være "første skoledag", "lærerne", "undervisningen", "frikvarterne", "madpakker", "toiletterne", "de bedste og de værste timer", "hvad har de lært ved at skole", "det bedste i skolen og det værste i skolen"... osv. Lad eleverne arbejde udfra det de er nysgerrige på at få at vide.

Det kan være en fordel ikke at introducere de store undervisningsplaner, læringsmål m.m. inden denne opgave, således at det bliver elevernes egen nysgerrighed der driver motivationen og at opgaven endnu ikke ses som en del af et større “undervisningsprojekt” og “kedelige” lektier.

Fortællingerne kan eleverne benytte som referencer i deres kommende arbejde med emnet. Det er en god idé at give eleverne et par dage, evt inkl en weekend til disse samtaler. Forbered gerne forældrene i god tid på denne opgave, således at de kan støtte op omkring den og give eleven mulighed og rammerne for at kunne løse den bedst muligt.

Introduktion til emnet, dialog med klassen

Når man påbegynder et nyt emne, i dette tilfælde om den danske grundskoles historie, vil det altid være godt at starte med en dialog med eleverne om hvorfor de skal arbejde med emnet, hvilke læringsmål der kan være og hvad de ved om emnet i forvejen, således at der kan skabes en fælles referenceramme for emnet i sin helhed.

- Tal evt. med eleverne om hvad det betyder at alle børn i danmark har ret og pligt til at blive undervist, gå i skole og få en uddannelse.
- Lad eleverne arbejde med begreberne “pligt” og “ret” og betydningen af disse. Lad evt. eleverne udarbejde et mindmap på hvert af disse to begreber.
- Lad eleverne lave et mindmap omkring: “hvorfor skal man gå i skole”. Tal med eleverne om deres bud på hvorfor alle børn i Danmark har ret og pligt til undervisning og uddannelse. Hæng evt. elevernes mindmaps op i klasselokalet.
- Lad eleverne komme med deres bud på hvordan børns skolegang var “i gamle dage”. Her kan eleverne bruge deres forældres/bedsteforældres fortællinger til at supplere dialogen med.
- Hvis det er muligt, ville det være oplagt med et besøg af et par af elevernes olde- eller bedsteforældre, til at fortælle om “dengang de gik i skole”. Således kan man få en levende fortælling og direkte kildeberetning ind i undervisningen på en for eleverne, nærværende måde.
- Forbered olde- og bedsteforældre godt på hvad der skal ske i timen og lad eleverne, gerne i grupper, udarbejde et par spørgsmål til de fortællende olde- eller bedsteforældre.
- Alternativt kan man evt. lave en aftale om at besøge et lokalt plejehjem eller tage kontakt til ældresagen for at finde ældre mennesker der gerne vil og kan fortælle om deres skolegang.

- Læs små historier eller se filmklip omkring emnet. Find evt. historier og filmklip her:
 - Find fantastiske små og sjove historier på skole200.dk
 - Find filmklip om skolehistorie på dr.dk/skole. Se dem [her](#).
 - Find filmklip fra temaet 100års barndom på dr.dk/skole.
 - De større elever kan evt. se nogle afsnit af udsendelsen, “Så kan de lære det” på dr.dk. Tal med eleverne om, hvad eksperimentet går ud på og hvorfor de tror at eleverne reagere som de gør.

“**Så kan de lære det**” giver et indblik i, hvordan den danske folkeskole har ændret sig siden begyndelsen af den 20. århundrede og frem til i dag. Både hvad angår læring og menneskesyn.

DR har afprøvet fire forskellige læringsmetoder på en 4. klasse. De skal i eksperimentet undervises efter fire af folkeskolens mest udbredte metoder. Undervejs bliver det klart hvad der virker, og hvad der ikke virker – og hvordan undervisningen i den danske folkeskole er kommet til at se ud som den gør i dag. De fire undervisningsformer er klasseundervisning, projektarbejde, individuelle læringsstile og pædagogiske tests. Alle fire metoder var kontroversielle, da de blev indført, men optræder i dag side om side i den danske folkeskole.

Man får historien om hvorfor undervisningen i den danske folkeskole ser ud som den gør, og om den overhovedet virker efter hensigten. Programmerne giver ordet til eleverne, landets førende historikere og pædagogiske eksperter som sætter Folkeskolen i perspektiv. Hvordan er de forskellige pædagogikker opstået? Hvordan klinger de med den tid, de er opstået i? Og hvilket syn på barnet, læreren og skolen repræsenterer de? Hvordan oplever egentlig børnene de forskellige metoder?

Introduktion til elevarbejdet, dialog med klassen

- Tal med eleverne om det arbejde I skal i gang med.
 - Introduktion af de otte emner som Vild med Viden-bøgerne handler om.
 - Faglig læsning – så som bl.a læseopmærksomhed, forståelse af nye ord og begreber, bearbejde faktuelle oplysninger m.m.
 - Udformning af en tidslinje mens de læser.
 - Besvarelse af spørgsmål mens de læser.
 - At de skal læse bogen/bøgerne med henblik på at skrive en boganmeldelse.
 - Udarbejdelse af en quiz til de andre grupper eller evt. dansklæreren på baggrund det læste.
 - Arbejde projektorienteret med emnet, børneliv og skolens historie.
- Introducér læringsmålene for eleverne og lad dem evt. opstille deres egne personlige mål med læringen om dette emne.

Forberedelse til faglig læsning

Opdel evt. eleverne i læsegrupper eller lad dem arbejde enkeltvis med hver deres bog.

Man kan evt. efter man har talt om forsiderne og billederne i bøgerne og derved sporret sig ind på bøgernes indhold, lade eleverne vælge, hvilken bog de gerne vil læse, og sammensætte læsegrupperne efter dette. Der vil dog være bøger og titler der helt sikkert trækker større opmærksomhed end andre.

Det kan være en god idé at være opmærksom på og vælge aktivt om man vil indele læsegrupperne efter interesse for emnet, fagligt niveau eller andre gode begrundelser ud fra klassens sammensætning og den undervisning man vurderer er bedst.

Vær opmærksom på at bog 17, "Sorte tavler og skolestuer" og bog 19 "Kongens skoler" har overlap i historien flere steder, men da alle eleverne ikke læser alle otte bøger, vil det her ikke have nogen betydning. Tilgængæld kan man benytte disse to bøger til at sammenligne oplysninger og forfatternes måde at berette dem på. Se afsnittet omkring kildeopmærksomhed.

- Lad eleverne se på omslagene, og titlen og lad dem svare på spørgsmål som, hvad tror de bogen handler om og hvad ved de om dette emne i forvejen.
Dette kan man gøre som dialog i klassen hvor bøgernes forside fx vises på den elektroniske tavle, eller eleverne kan arbejde i grupper eller enkeltvis med denne opgave. Hvis man vil vise forsiderne på den elektroniske tavle, kan man finde forsidebillederne sidst i dette materiale.
- Lad dernæst eleverne kigge på billederne i bogen som de har fået tildelt, og lad dem tilføje nye ideer til hvad de tror bogen handler om.
- Lad eleverne på klassen, i grupper eller enkeltvis stille 3-5 spørgsmål til bogens emne. Spørgsmål der giver svar på noget de gerne vil vide mere om.

Læseformålet, dialog med klassen

- Tal med eleverne om læseformålet og det arbejde de skal i gang med. Tal om hvordan man læser når man læser for at lære nyt og blive klogere på emnet.
Nogle elever kan sagtes overskue at læse teksten og samtidigt holde styr på tidslinje, svære ord samt vigtige fakta, informationer/oplysninger, især hvis de tidligere har arbejdet målrettet med faglig læsning. De fleste elever i denne aldersgruppe vil dog skulle læse bogen af flere omgange, med henblik på at kunne udføre disse opgaver.
- Lad gerne alle eleverne læse bøgerne flere gange og "tjekke" deres opgaver.

Læs bøgerne, elevarbejde

En del af de forslåede aktiviteter kræver at man især til de yngste elever støtter og vejleder eleverne undervejs i læsningen. Man kan evt starte med at læse dele af teksten sammen med eleverne og vise eleverne (modellere) hvordan man evt. kan løse forståelsesproblemer og nedenstående aktiviteter. Det anbefales at man som underviser udvælger et par af nedenstående aktiviteter, hvis eleverne ikke tidligere har arbejdet med faglig læsning.

- Eleverne skal mens de læser se om de får svar på de spørgsmål de stillede til bogens emne inden de påbegyndte læsningen.
- Lad evt. eleverne, mens de læser, besvare på de opstillede sande og falske udsagn til bogen. Disse findes som kopiark sidst i denne vejledning. Læs evt. "opmærksomhedspunkter til kopiark" side 32.
- Lad eleverne læse bogen igennem og notere, hvis der er noget de ikke forstår eller svære ord og begreber de skal have forklaringer på. Benyt evt. vedlagte kopiark, hvor eleverne arbejder med ordforklaringer og kendskab til svære ord.
- Det kan evt. være en idé at bede alle elever om at notere alle de svære ord de møder undervejs i læsningen, hvad end de forstår dem eller ej. På denne måde vil de læsesvage elever ikke "blive fristet" af at skjule, at der er noget de ikke forstår. På den anden side, hvis der er overskud til en direkte differentieret undervisning, anbefales det at man som underviser tager højde for de elever som endnu ikke har et god sprogforståelse.
- Lad eleverne have et ark liggende, hvor de notere de oplysninger de synes er vigtige for bogens budskab. Disse kan de senere benytte til deres quiz og boganmeldelse.
- Lad evt. eleverne tegne en tidslinje hvor de skal indsætte årstal, personer eller begivenheder, så godt som det er muligt. Bed dem efterfølgende læse bogen igennem igen og tjekke deres tidslinje. Kronologi er afgørende for at eleverne erhverver sig indsigt i udvikling og sammenhænge og giver eleverne mulighed for at tolke menneskers samfundsmæssige liv i et forandringsperspektiv. Eleverne skal her placere begivenheder og evt. personer fra bøgerne ind i en kronologisk rækkefølge, samt forklare principperne for denne inddeling af tidslinjen. Vær opmærksom på at bøgerne ikke er skrevet kronologisk og at der ikke alle steder er angivet årstal for ændringer, ofte er der brugt sætninger som, "for 200 år siden" eller "for 100 år siden". Det stiller store krav til elevernes løsning af denne opgave. Denne opgave anbefales til de større elever i målgruppen. Bog nr 18, "Det vigtigste fag" og bog nr 20, "En lugt af skole" egner sig ikke til at tegne tidslinje over.

Fælles opsamling, dialog med klassen eller i grupper

Der er sikkert elever der undervejs har oplevet forståelsesproblemer og derved ikke helt har fået det optimale ud af teksten eller kan sætte det læste i perspektiv til den hverdag og det skoleliv de har i dag.

Bøgerne behandler ikke emnet dybtgående, hvilket gør at de fleste elever efter at have læst bøgerne sidder tilbage med flere spørgsmål. Her er det vigtigt at huske på at visionen med bøgerne er at skabe dialog og igangsætte en faglig nysgerrighed. De er skrevet som en appetitvækker til børn så de kan stille endnu flere spørgsmål og søge dybere ind i den faktuel og faglig viden omkring de forskellige emner.

- Tal med eleverne om de havde forståelsesproblemer og hvis ja, hvordan de løste disse. Eleverne har særdeles stor nytte af at høre underviseren og andre elever beskrive, hvordan de afhjælper forståelsesproblemer i læsningen. Fx kan eleverne genlæse ordet, dele ordet i stavelser, læse sætningerne før og efter ordet eller kigge på fotos og illustrationer for at få ideer til ordets betydning.
- Tal med eleverne om der er opstået nye spørgsmål i forbindelse med at de har læst bogen. Er der noget de gerne vil have svar på eller er nysgerrige efter at vide mere om?
I afprøvningen af dette materiale, havde bøgerne, hos stort set alle eleverne i klasserne, skabt en nysgerrighed for at vide mere og der var opstået utallige nye spørgsmål til emnet. Som de senere kunne bruge i deres projektarbejde.
- Tal med eleverne om deres første indtryk af bogen, lad dem udvælge ét ord til at beskrive deres oplevelse af den bog de har læst og samtidigt begrunde dette med tekstmære eksempler.

Udarbejdelse af en quiz, elevarbejde

- Lad eleverne enkeltvis eller i grupper (de som har læst samme bog) udarbejde en quiz til de andre grupper eller evt. dansklæreren på baggrund den bog de har læst.
Eleverne skal udvælge vigtige afsnit i teksten og skrive spørgsmål til quizen. De kan her benytte det noteark de lavede undervejs i læsningen. Dette støtter eleverne i at fokusere på vigtige elementer i tekstens fremstilling og bearbejde dem.

Kildeopmærksomhed, dialog med klassen

I grundskolens historieundervisning anvendes et udvidet kildebegreb. Kilder skal forstås som spor, medier og andre udtryksformer der kan benyttes til at opnå information og viden af.

Kompetenceområdet kildearbejde omfatter fire færdigheds- og vidensområder for hhv 3.-4. klasse og 5.-6. klasse:

1. **Historiske spor** handler om, at eleverne på 3. og 4. klassetrin øver sig i at bruge historiske spor til at opnå en forståelse af sammenhæng mellem fortid og nutid. Desuden skal elever på 5.-6. klassetrin kunne formulere enkelte historiske problemstillinger.
2. **Kildeanalyse** handler om, at eleverne på 3. og 4. klassetrin øver sig i at analysere forskellige typer af kilder. Desuden skal elever på 5.-6. klassetrin kunne anvende kildekritiske begreber i analyse af forskellige kilder.

3. Faglige begreber handler om, at eleverne på 3. og 4. klassetrin får en forståelse af centrale faglige begreber. Desuden skal elever på 5.-6. klassetrin kunne bruge faglige begreber til at gøre rede for indholdet af kilder.

4. Teksters formål og struktur handler om, at eleverne på 3. og 4. klassetrin udvikler deres evne til at afkode og forstå faglige tekster. Desuden skal elever på 5.-6. klassetrin kunne vælge og anvende læsestrategier i afkodning og tolkning af forskellige kilder.

Kilde: Undervisningsministeriet, 2014, "nye fælles mål".

Læs mere i læseplanen for historie.

- Tal med eleverne om at tekster kan, også i denne serie af Vild med Viden, være en historikers fortolkning af andre skriftlige kilder. Lad eleverne finde tekstmære eksempler på dette.
- Introducer eleverne for begreber som "første-" og "andenhåndskilder", "ophavssituation" og "troværdighed". Tal med eleverne om hvad disse begreber betyder.
- I kan, hvis I ikke allerede tidligere har gjort dette, evt. lave et fælles mindmap som kan benyttes igen, næste gang I skal arbejde med kildeopmærksomhed.
- Lad eleverne komme med eksempler på første- og andenhåndskilder i det undervisningsforløb de hidtil har været igennem i dette emne. Fx er personlige beretninger som bedsteforældres fortællinger førstehåndskilder, det kan også være eksempler fra de filmklip I har set eller eksempler fra bøgerne osv.
- Lad eleverne komme med eksempler på ophavssituation.
- Lad eleverne komme med vurderinger af troværdighed og lad dem begrunde dette. Lad dem gerne bruge eksempler fra bøgerne.
- Lad eleverne læse om forfatterene til bøgerne og undersøge den enkelte forfatterens troværdighed, gerne ved at undersøge mere om forfatteren end det der står i bogens omslag. Tal med eleverne om, hvor forfatteren har indhentet sin viden fra til at kunne skrive bogen.
- Tal med eleverne om, hvor bogens billedmateriale kommer fra ved fx at læse på bagsiden af bogen. Tal om, om billedmaterialet i bøgerne kan regnes for troværdige og hvorfor.
- Lad eleverne give et bud på hvad budskabet er med bøgerne, hvad vil forfatteren gerne vil fortælle med bogen? Lad eleverne begrunde deres bud, gerne med eksempler fra bøgerne.
- Lad eleverne læse bagsideteksterne og undersøge hvilke museer der henvises til og hvad de enkelte museer kan tilbyde, hvor de er beliggende osv.
- Lad evt. eleverne kigge på indersiden af omslaget, og se de bøger der indtil videre er skrevet i serien Vild med Viden. Lad eleverne komme med deres bud på hvorfor serien hedder "Vild med Viden".

Skriv en boganmeldelse, hjemmearbejde (evt. understøttende undervisning)

- Tal med eleverne om formålet med en boganmeldelse. Fx kan denne indeholde et kort resume, korte fakta, hvad var godt ved at læse bogen, hvad var overraskende, tre ting de har lært ved at læse bogen og evt en lille appetitvækker der gør folk nysgerrige for at læse bogen, det kan fx være et sjovt spørgsmål eller sætning. Lad gerne eleverne arbejde med denne boganmeldelse ud fra at der skal være en indledning, hovedtekst og en afslutning.
- Tal med eleverne om hvordan man på en god måde kan formidle en “dårlig” anmeldelse. Det kan jo være at eleverne ikke synes om bøgerne.
- Lad eleverne skrive/filme eller på andenvis formidle en boganmeldelse af den bog eller de bøger i serien de har læst. Dette er en god hjemmeopgave, giv gerne eleverne lidt længere tid til denne end til dagen efter, men stil da også krav til at anmeldelsen er opfindsom og evt. giver lyst til at læse bogen. Eleverne kan evt. udarbejde en lommefilm. Find vejledningen på lommefilm.dk.
- Lad eleverne sammen med deres boganmeldelse udarbejde et troværdighedsbarometer for bogens forfatter. Eleverne skal begrunde deres vurdering.

Interview med forældre og bedsteforældre, hjemmearbejde

Hvis man fravælger at eleverne skal arbejde med børneliv og skoles historie som et projekt, kan man slutteligt på forløbet lade eleverne lave et interview med deres forældre eller bedsteforældre/oldeforældre om deres skoletid og sætte dette i perspektiv til deres egen skolegang. Dette er en god hjemmeopgave, giv gerne eleverne lidt længere tid til denne opgave og stil krav til opfindsomhed og gode spørgsmål.

- Tal med eleverne om, hvordan man laver et godt interview, brug evt. igen samme opsætningsform med at der skal være en indledning (evt præsentation af de der er med i interviewet og hvad dette handler om), hovedspørgsmål og afrunding.
- Tal med eleverne om gode interviewformer og vigtigheden af forberedelse og udformning af gode spørgsmål inden opgaven igangsættes.
Eleverne kan evt anvende DR Skoles materiale omkring udformning af et interview.
Se materialet [her](#).
- Tal med eleverne om rettigheder hvis de filmer, tager billeder eller lign. og ligger dette offentligt. De skal have tilladelse til at filme og til at offentliggøre deres film, af alle de deltagere der er på filmen eller billedet.
- Interviewet kan evt. fremlægges/offentliggøres og eleverne skal selvfølgelig angive kilder m.m.

- Lad gerne eleverne benytte flere kommunikationsformer i deres præsentation af dette interview. De kan evt. lave en lommefilm, se på lommefilm.dk, hvordan man gør dette. De kan lave en interaktivtidslinie på DR.dk, et live interview, en tidslinje over deres egen generations skoleliv udfra det interview de laver med deres forældre og bedsteforældre. Kun fantasien sætter grænser, de skal dog kunne begrunde hvorfor de har valgt den givne præsentationsform.

Børneliv og skolehistorie, projektarbejde

Når et selvstændigt projektarbejde indledes, er det en god idé at tale med eleverne om hvad det er og hvad det indeholder af krav og forventninger. Lad dem evt opstille deres egne læringsmål for dette arbejde. Udarbejd evt en oversigt til eleverne på forventninger og krav til projektet.

Lad eleverne vælge et emne de gerne vil arbejde med, det kan evt. være et af bøgernes emner. Lad eleverne selv formulere åbne spørgsmål, finde svar og fremlægge/kommunikere deres arbejde med emnet.

Man kan både opdele eleverne i projektgrupper eller lade dem arbejde enkeltvis på dette projekt. Jeg vil anbefale at de arbejder enkeltvis, da deres arbejde gerne skulle kunne perspektiveres til deres egen livs- og skolehistorie.

Arbejder man med en selvstændig projektorienteret undervisningsform, er det vigtigt til denne målgruppe at man afsætter tid til en god vejledning og hjælper eleverne med at være præcise i det de vælger at undersøge.

Det kan være en god idé at bruge mindmap/tanketræ-ideen. Man starter med at skrive nøgleord ned og herfra associeres frit: Hvad synes jeg er spændende? Hvad kunne være godt at vide mere om? Hvad kunne jeg arbejde med?

Når eleven har valgt i hvilken retning, arbejdet skal foregå, skal arbejdet yderligere indkredses. Eleven kan stille sig selv spørgsmål som:

- Hvad vil jeg gerne undersøge?
- Hvad undrer jeg mig over?
- Hvad vil jeg finde ud af?

Her kan de endnu engang bruge mindmap/tanketræ-ideen. Når man laver et mindmap, kan de fleste hurtigt skabe sig et overblik. Man kan opdage at tingene hænger sammen – og at valg af arbejdsfelt både er et fravalg og et tilvalg.

Eleven kan herefter skriftligt formulere hvilket emne og hvilke spørgsmål der i den eller de kommende uger skal arbejdes med, og hvordan de vil arbejde. De kan ligeledes opsætte læringsmål for deres arbejde. Hvis eleverne ikke er vant til at arbejde på denne måde, kan det være en idé at forberede et arbejdsark som de udfylder, gerne elektronisk, således at dette kan tilettes undervejs.

Eksempel (fra 4. klasse):

Hvad vil jeg undersøge?

Jeg vil undersøge hvilket skoleliv min oldemor, mormor og mor havde da de gik i skole.

Hvor gik de i skole? Hvormange år gik de i skole? Jeg vil undersøge hvornår de gik i skole? Var der krig? Gik de i skole hver dag? Arbejdede de efter skoletid? Gik de i skole i byen eller på landet? Hvilke fag havde de i skolen? Hvilke fag kunne de bedst lide? Hvordan blev de undervist? Havde de mange lektier for? Har de nogensinde fået tæsk i skolen? Hvordan boede de? Var de fattige eller rige? Hvad lavede de når de ikke gik i skole? Hvordan så deres skole ud dengang, hvoran ser den ud i dag? Hvad har forandret sig? Er der flere skoler i byen eller færre skoler i dag? Jeg vil undersøge om der skete noget spændende i Danmark mens min mormor, oldemor og mor gik i skole.

Sådan vil jeg undersøge det:

Jeg vil sammen med min mor, oldemor og mormor læse alle Vild med Viden bøgerne og se nogle gamle film på DR skole.

Jeg vil filme et interview med min mor, oldemor og min mormor, hvor de fortæller om deres barndom og skolegang.

Jeg vil sammen med min mor, mormor og oldemor tage ud og se hvor de har gået i skole. Jeg vil prøve at gå eller cykle samme vej som de havde i skole og sammenligne med min egen skolevej.

Jeg vil tage billeder eller filme den skole min oldemor, mormor og mor gik på. Jeg vil tage et billede af min egen skole.

Jeg vil tage ned på biblioteket og se på et kort eller billede af min (og min oldemors, mormors og mors) skole fra gamle dage.

Jeg vil læse i en historiebog eller et leksikon om tiden i Danmark da min oldemor, mormor og mor gik i skole.

Jeg vil filme mig selv og fortælle, hvad jeg godt kan lide ved at gå i skole, og hvad jeg ikke så godt kan lide ved at gå i skole. Jeg vil fortælle, hvorfor jeg måske er glad for, at jeg ikke gik i skole, da min oldemor gik i skole.

Sådan vil jeg formidle det:

Jeg vil fremlægge det jeg har fundet ud af, ved at vise min film og designe et postkort som alle eleverne kan sende til deres mormor eller farmor og få dem til at fortælle om deres skoleliv.

Eksempel på læringsmål:

- Jeg kan sammenligne min skolegang med min oldemors og mormors skolegang og finde ligheder og forskelle.
- Jeg kan lave et fælles skolelivs-stamtræ over min oldemor, mormor, mor og mig selv.
- Jeg kan fortælle om børneliv fra da min mor, oldemor og mormor var børn.
- Jeg kan fortælle om familiemønstre i den tid hvor min mor, oldemor og mormor var børn.

Man kan udvide dette med at eleven opstiller både faglige og personlige mål for arbejdet.

De opstillede spørgsmål og læringsmål kan fastholde eleven i arbejdet, og det kan være med til at give underviseren et overblik over hvad eleven har planlagt for sin arbejdsproces. Det giver også underviseren overblik i forbindelse med vejledningen af eleven. Undervejs kan der opstå nye eller andre spørgsmål. Det er en del af processen at man bliver klogere og bedre kan se mulighederne.

Det er min erfaring at det er vigtigt til netop denne målgruppe at der er udvalgt materiale, eller at der gives en rigtig god vejledning når de skal arbejde med deres emne. Udvælg evt. baggrundsmateriale til det de gerne vil vide mere om/undersøge. Der er meget at hente på skole200.dk, hvor der også er links og beskrivelser af supplerende materialer.

Målet er som sagt at eleverne selv formulerer de spørgsmål de undrer sig over, og som de ønsker at forfølge. Hvis eleverne har brug for hjælp, kan man som underviser stille dem nogle konkrete opgaver der kan give dem inspiration, eller som de direkte kan vælge at følge og løse.

Eksempel på hjælpeopgaver:

1. – Undersøg hvilke fag man havde i skolen på dine forældres, bedsteforældres og oldeforældres tid. (Vælg en bestemt årgang, for at du kan sammenligne).
 - Sammenlign med dit eget skoleskema.
 - Hvilke fag havde de som du ikke har? Hvad man lavede i disse fag?
 - Er der forskel på hvad I skulle lære? Hvorfor tror du der er det?
 - Er der forskel på den måde I blev undervist på? Hvilke?
 - Hvordan vil du gerne undervises hvis du selv kunne bestemme dette?
 - Beskriv den idelle undervisningssituation for dig.
2. – Undersøg hvilket barneliv dine oldeforældre, bedsteforældre og forældres havde?
 - Hvor boede de?
 - Gik de i skole?
 - Hvor gik de i skole?
 - Hvad brugte de deres frikvarter på?
 - Arbejdede de som børn?
 - Hvad legede de med?
 - Havde de legetøj?
 - Er der nogle af de lege de legede som du også leger I dag? Hvilke?
 - Er der noget af det legetøj de havde som du også har i dag? Hvilket?
 - Hvorfor tror du at børn ikke leger helt de samme lege i dag som dengang?

Kildeindsamling

Det er væsentligt at eleverne selv får erfaring i at finde de oplysninger der er nødvendige, og at de udvikler en teknik til at fastholde og skabe fagligt overblik ved faglig læsning, fx ved at anvende notatteknik. Jeg oplever at dette arbejde sagtens kan begynde tidligt i et skoleforløb. Ligeledes er der vigtigt at eleverne øver sig i at vurdere kilder. Hvem er kilden, hvad vil kilden fortælle, hvad er formålet med kildes fortælling? Osv.

Arbejdsstil

Hvor dybt og bredt skal der arbejdes med den enkelte opgave? Det er noget eleverne skal have erfaringer i. Det er op til underviseren om elevernes valg skal godkendes af underviseren, eller om de skal have lov til at arbejde selvstændigt.

Rettigheder

Tal med eleverne om rettigheder hvis de filmer, tager billeder eller lign. og ligger dette offentligt tilgængeligt. De skal have tilladelse til at filme og til at offentliggøre deres film eller billede af alle de deltagere der er på filmen eller billedet. Ældre skolebilleder hvor man ikke kan genkende personerne, evt fra deres oldeforældres skolefoto, er ok at bruge uden tilladelse.

Planlægning af tid

En vigtig faktor ved projektarbejde, er evnen til at disponere over den tid der er til rådighed. Hvis eleverne ikke er vant til længere selvstændige arbejdsforløb, er det en god idé jævnligt at have "vejledermøde" eller statusberetninger: Hvor langt er de, hvad er planen for det videre arbejde? osv. Man kan fx vælge at holde fællesmøde i starten af hver lektion.

Jo mere overblikket over arbejdet er til stede inde i den enkelte elevs hoved, jo mere kan underviserens tid bruges som konsulent frem for tovholder. Lad dem evt. i starten af processen udfylde et arbejdsskema, således at de forsøge at planlægge deres arbejde.

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Weekend
Hvad vil jeg undersøge?						
Hvordan vil jeg gøre dette?						
Hvilke materialer skal jeg bruge?						

Dagbog/evaluering

Min erfaring er at det har været en god idé at udlevere en diktafon eller lade eleverne optage en lydfil på andenvis, evt. via mobiltelefon eller computeren, hvor de optager deres dagsevaluering, og hvad deres plan er for næste dags arbejde. Her kan de bruge deres arbejdsskema som støtte. Vær dog opmærksom på at de fleste elever, med mindre de er vant til at arbejde således, vil ikke have disciplin nok til at holde den arbejdsplan de startede med. Det giver en god anledning til at tale om arbejdsmetoder og selvdisciplin med eleverne.

Deres lydfil gemmes i deres elektroniske skoletaske. Når arbejdet er afsluttet, lytter elev og underviser sammen til evalueringen.

Man kan selvfølgelig også lade eleverne udfylde et skema med vejledende evalueringsspørgsmål, som de dagligt udfylder.

Det kunne fx være: Hvad har jeg undersøgt/lavet i dag? Hvad har jeg fundet ud af? Hvad har jeg ikke nået i dag? Er jeg tilfreds med det, jeg har nået i dag? Hvad skal jeg lave/undersøge i morgen? Hvilke materialer skal jeg bruge i morgen? Osv.

Struktur

Det er vigtigt at eleverne ved hvad målet med arbejdet er, og hvordan tidsrammen er. Hvor lang tid der er til at forfølge deres opgave og forberede fremlæggelsen. Ligeså er det vigtigt at eleverne er klar over hvilke krav der stilles til opgaven og hvad der forventes af eleverne. Skal der fx afleveres et færdigt produkt? Det kan være en tekst, film, webavis eller anden form for formidling – der kan samles til klassens arbejde med emnet børneliv og skolehistorie. Hvilke krav er der til layout? Er præsentationerne offentlig tilgængelige? Hvilke krav er der til rettigheder? Osv.

Jeg vil dog bemærke at min erfaring er at man over for de elever der er vant til at arbejde på denne måde, ikke skal opstille alt for mange “regler”. Lav en forventningsafstemning og stil krav til kvaliteten af indholdet, men lad dem derfra få frit løb til at arbejde kreativt. Husk øvelse gør mester, og kun hvis man får lov at øve sig i at tænke kreativt, bliver man god til det.

Fagsamarbejde om børneliv og skolehistorie

Det er oplagt at invitere andre faglærere med til et samarbejde omkring dette emne. Dansk, historie, kristendomskundskab og matematik er oplagte, men de fleste fag vil naturligt kunne samarbejde omkring dette emne. I kan hente inspiration under fanebladet uge200, på skole200.dk

IDEER TIL SUPPLERENDE MATERIALER

Jeg har nedenfor samlet nogle henvisninger til supplerende materialer omkring skolehistorie. De fleste af dem er aktive links og henviser direkte til materialeudbyderens hovedside.

- **DR skole, skole i 200 år.** Brug jeres Uni-login. Læs mere [her](#).
- **DR skole, 100 års barndom.** Brug jeres Uni-login. Læs mere [her](#).
- **Inspirationskataloget,** Jubilæumssitet for skole i 200 år.
- **Hvad skal vi med skolen, – om samfund og skole før, nu og i fremtiden.**
Et undervisningshæfte målrettet 4-6 klassetrin. Skrevet af Loa Bjerre, Trine Hyllested og Jens Aage Poulsen. Udgivet af Nationalt Videnscenter for Historie og Kulturarvsformidling. Læs mere om materialet og find Lærervejledningen [her](#).
- **Skolehistoriske inspirationskasser.** Kan lånes gratis af CFU.
- **Skolehistoriske inspirationskasser. Lærervejledning** udgivet af CFU.
- **Nationalt Videnscenter for Historie og Kulturarvsformidling, henvisninger** til film, bøger og andet relevant materiale i forbindelse med “Skole 200 år”. Læs mere [her](#).
- **Piger og drenges historier,** undervisningsmateriale udgivet af Kvindemuseet, skoletjenesten. Læs mere [her](#).
- **Skole som i gamle dage,** undervisningsmateriale udgivet af Skoletjenesten, Sydvestsjælland Museum.
- **Skole som i gamle dage, Lærervejledning** udgivet af Skoletjenesten, Sydvestsjælland Museum.
- **Tæt på livet på landet i gamle dage,** undervisningshæfte udgivet af Den Fynske Landsby, skoletjeneste.
- **Den gamle by i Århus.** Læs mere [her](#).
- **Emu.dk.**
- **Lommefilm.** Læs mere [her](#).
- **Skole i gamle dage, små fagbøger.** Faglig læsning inkl undervisningsmateriale. Læs mere [her](#).

Litteraturhenvisninger til faglig læsning

Faglig læsning

Faglig læsning på mellemtrinnet af Martin Holm Mette Baden Henriksen, Gyldendal.

At læse for at lære af Gerd Fredheim, Gyldendal.

Faglig læsning - fra læseproces til læreproces af Elisabeth Arnbak, Gyldendal.

Temahæfte, faglig læsning, Folkeskolen.dk [her](#)

IDEER TIL MUSEUMSBESØG

København, Sjælland og Bornholm

- **Børnenes Arbejdermuseum.** Læs mere [her](#).
- **Nationalmuseet.** Læs mere [her](#).
- **Frilandsmuseet.** Læs mere [her](#).
- **Fredensborg Lokalthistorisk Museum, Skolestuen.** Læs mere [her](#).
- **Skoletjenesten, Sydvestsjælland Museum.**
- **Flakkenberg Skolemuseum.**
- **Frilandsmuseet i Maribo.** Læs mere [her](#).
- **Museum Lolland-Falster/Reventlow-Museet.** Læs mere [her](#).
- **Skamstrup Skolestue, Holbæk.** Læs mere [her](#).

Fyn, Sønderjylland og Vestjylland

- **Den Fynske Landsby.** Læs mere [her](#).
- **Sønderjyds Skolemuseum.** Læs mere [her](#). Aktive links
- **Den Gamle Skolestue, Skoletjenesten Esbjerg Kommune.** Læs mere [her](#).

Midt-, Øst og Nordjylland

- **Den Gamle By i Århus.** Læs mere [her](#).
- **Frilandsmuseet, Hjerl Hede.** Læs mere [her](#).
- **Viborg Museum.**
- **Lemvig Museum.** Læs mere [her](#).
- **Dansk Landbrugsmuseum.**
- **Skolestuen i Sæby. Nordjyllands kystmuseum.** Læs mere [her](#).
- **Den Gamle Skolestue i Brovst.** Læs mere [her](#).

NYE FÆLLES MÅL FOR HISTORIEUNDERVISNINGEN, 2014

Fagformål

Formålet med faget historie er, at eleverne opnår en historisk sammenhængsforståelse i samspil med et kronologisk overblik og kan bruge denne forståelse i deres hverdags- og samfundsliv. Eleverne skal blive fortrolige med dansk kultur og historie.

Stk. 2. Eleverne skal lære at arbejde analytisk og vurderende med historiske sammenhænge og problemstillinger for at udbygge deres forståelse af menneskers liv og livsvilkår gennem tiderne og opnå indsigt i kontinuitet og forandring.

Stk. 3. Elevernes historiske bevidsthed og identitet skal styrkes med henblik på, at de forstår, hvordan de selv, deres livsvilkår og samfund er historieskabte. Derved opnår eleverne forudsætninger for at leve i et demokratisk samfund.

Kilde: Undervisningsministeriet, 2014

Bilag 4 – Historie Kompetencemål

Kompetenceområde	4. klasse	6. klasse	9. klasse
Kronologi og sammenhæng	Eleven kan relatere ændringer i hverdag og livsvilkår over tid til eget liv	Eleven kan sammenligne væsentlige træk ved historiske perioder	Eleven kan på baggrund af et kronologisk overblik forklare, hvorledes samfund har udviklet sig under forskellige forudsætninger
Kildearbejde	Eleven kan anvende kilder til at opnå viden om fortiden	Eleven kan med afsæt i enkle problemstillinger anvende kildekritiske begreber til at gøre rede for fortolkninger af fortiden	Eleven kan vurdere løsningsforslag på historiske problemstillinger
Historiebrug	Eleven kan fortælle om, hvordan mennesker er påvirket af og bruger historie	Eleven kan perspektivere egne og andres historiske fortællinger i tid og rum	Eleven kan forklare samspil mellem fortid, nutid og fremtid

Kilde: Undervisningsministeriet, 2014

Se de uddybende læringsmål og læseplanen.

KOPISIDER

SKOLEHISTORIE

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER TIL SPØRGSMÅLENE TIL DE ENKELTE BØGER

Vær opmærksom på, at nogle af spørgsmålene til bøgerne er stillet således at der godt kan svares med flere svar. Det vil typisk være til de lidt større elever man vil kunne uddybe nogle af svarmulighederne.

Fx til bogen, Det vigtigste fag i skolen, stilles der et spørgsmål som lyder:

A. Hvilke sange blev der ofte sunget i skolen i 1800-tallet?

1. *Salmer som passede til kirkeåret og som også blev sunget i kirken.*
2. *Moderne børnesange.*
3. *Man sang ikke meget i skolen, det havde man ikke tid til.*

Her vil det oplagte svar, selvfølgelig være nummer 1, ud fra det eleverne læser i bogens tekst. Man ved de større elever kan man, hvis tiden tillader det, tale om at salmer som fx "Nu titte til hinanden" af B.S. Ingemann jo faktisk var datidens "moderne børnesang".

Op i gennem 1800-tallet synges der i skolen bl.a. med det formål at styrke børns romantiske forestilling om børnelivet og nationale sindelag på et tidspunkt, hvor Danmark er i krig og samtidig får sin første grundlov i 1849. Sangens udvikling i Danmark fra omkring midten af 1800-tallet og frem til midten af 1900-tallet kan ikke ses isoleret fra denne nationalisme. Sangene skulle binde folket sammen, og til folket hørte også børn og unge.

B.S. Ingemann, optræder med ikke mindre end 59 tekster i Andreas Berggreens (1801-80) 14 undervisnings-sanghæfter til skolen der udkom op igennem 1800-tallet. Andre tekster er af bl.a. Grundtvig, H.C. Andersen og Oehlenschläger.

B.S. Ingemann skrev sangene direkte til børnene. Han har været en afgørende kilde til hele iscenesættelsen af forestillingen om det romantiske barn som er en barnesyn der præger udviklingen til langt op i 1900-tallet.

Læs mere om dette i Nina Christens bog om B.S. Ingemann.

Ligeledes er der til nogle af bøgerne spørgsmål som opfordre eleverne til at vurdere det udsagn der opstillet, i forhold til den verden de kender fra deres eget liv.

Fx

**A. I dag er der ingen børn der har madpakker med i skole,
de får alle et sundt måltid mad henne i skolen.**

**B. Undersøgelser viser at flertallet af børn i Danmark foretrækker en madpakke
hvor der er rugbrødsmadder med ost og makrel.**

Facitliste til spørgsmålene findes slutteligt i denne vejledning. Der, hvor der ikke er afsat et facit, er der hvor eleverne selv skal vurdere svaret, ud fra deres egne oplevelser.

Sorte tavler og skolestuer, Vild med Viden nr. 17

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

Spørgsmål	Sandt	Falsk
I 1864 kom en række skolelove der var forskellige for skoler på landet og i byen.		
I landsby-skolerne gik man i 1800-tallet kun i skole 3 dage i ugen.		
I København og Århus blev der i 1800-tallet bygget mange nye store flotte skoler.		
I by-skolerne sidst i 1800-tallet gik børn kun i skole 4 dage i ugen.		
Både piger og drenge har siden 1814 haft gymnastik i skolen.		
Allerede i 1814 havde børnene formning i skolen.		
Skolestue-gymnastik betyder at man lavede øvelser i skolestuen med borde og stole som redskaber.		
I 1937 kom der en skolelov der krævede at alle skoler skulle tilbyde samme fag til børnene.		
En central-skole er en skole for de mindste børn.		
Først i 1967 blev det forbudt at slå børn i skolen.		
Siden 1950 har man haft adgang til computere i skolen.		
I dag har alle børn i skolen deres egen computer.		

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

- 1. I 1814 kom en række nye skolelove i Danmark, hvilket budskab havde de?**
 - A. Alle skoler skulle undervise børnene i de samme fag både på landet og i byen.
 - B. Skolelovene var forskellige for skoler på landet og i byen.
 - C. Børn på landet skulle nu gå i skole 5 dage om ugen.

- 2. På landsby skolerne i 1800-tallet, var der ofte kun ét lokale, hvad kaldte man det?**
 - A. Undervisningslokalet.
 - B. Klasseværelset.
 - C. Skolestuen.

- 3. I 1800-tallet blev der født mange flere børn end tidligere. Det kunne derfor, i byerne være svært at skaffe plads til, at alle børn kunne gå i skole. Hvor blev børnene i byerne så undervist?**
 - A. De der ikke var plads til, blev hjemme og blev ikke undervist.
 - B. De blev kørt ud på landet og gik i skole der.
 - C. De blev undervist i stuer i lejligheder, eller i barakker der lignede store telte.

- 4. I løbet af 1800-tallet kom der flere fag i skolen, i hvilke fag blev drengene og pigerne undervist hver for sig?**
 - A. Gymnastik, husgerning, sløjd og hånarbejde.
 - B. Dansk og matematik.
 - C. Alle fag.

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 2

5. I 1937 kom der en ny skolelov, der bestemte at børn på landet og i byen skulle undervises i de samme fag og have samme forhold og vilkår. På landet blev der i perioden derefter bygget nye skoler, hvad hed disse?
- A. Realskoler.
 - B. Centralskoler.
 - C. Mellemsskoler.
6. I mange år måtte lærerne, i skolen, gerne slå børnene, hvis de ikke ville adlyde eller havde lavet deres lektier. Hvornår blev det forbudt at slå børn i skolen?
- A. 1967.
 - B. 1920.
 - C. 1997.

Det vigtigste fag i skolen, Vild med Viden nr. 18

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

Spørgsmål	Sandt	Falsk
For 200 års siden var det vigtigste formål med skolen, at alle børn lærte at læse, regne og skrive.		
Unge mennesker, i Danmark, der ikke var konfirmeret kunne til langt op i 1900-tallet, ikke blive gift eller få et arbejde.		
I skolen skulle eleverne helt frem til 1975 lære Fader Vor udenad.		
Katekismus var en lille bog, skrevet af Martin Luther.		
Katekismus blev kaldt børnelærdommen, den skulle alle børn i skolen lære udenad før de kunne blive konfirmeret.		
De fleste børn der levede i 1800-tallet var meget glade for deres katekismus og de elskede at læse i denne.		
Tidligere sang man ikke ret meget i skolen.		
Evangelium betyder det gode budskab.		
Der er 4 evangelier i det nye testamente der handler om Jesus' liv.		
Tidligere kom præsten og hørte eleverne i deres lektier og så undervisningen. Det var præsten der skulle skrive ind til undervisnings-ministeriet om læreren var dygtig nok og om eleverne lærte nok.		
I dag underviser man elever så de rustet til at leve i en verden med mange forskellige religioner. Men I Danmark har man i skolen stadig kristendomsundervisning.		

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

- 1. Religion og bibelfortælling var det vigtigste fag i skolen i mange år i Danmark. Hvorfor?**
 - A. Danmark er et kristent land, og man anså det tidligere for yderst vigtigt at alle børn i Danmark blev opdraget til gode kristne mennesker og således kunne adlyde de 10 bud.
 - B. Fordi det var præsten der var underviste i skolen.
 - C. Fordi kirken bestemte over skolen.
- 2. Biblen var for lang til at man kunne nå at gennemgå den i skolen, derfor blev der lavet en særlig bog man kaldte for "Katekismus". Hvad stod der i denne?**
 - A. De ti bud, teksten til Fader Vor samt korte vigtige uddrag og forklaringer på biblens budskab.
 - B. Et resume af alle biblens lignelser.
 - C. En forklaring på, hvordan kristendommen var kommet til Danmark og hvorfor man i Danmark var kristne mennesker.
- 3. Hvilket land blev kaldt det hellige land?**
 - A. Israel.
 - B. Danmark.
 - C. Palæstina.
- 4. Tidligere fortalte læreren typisk en fortælling fra biblen**
 - A. Hver dag.
 - B. En gang i ugen til fortælletimerne.
 - C. Tre gange om dagen, om morgenen, til frokost og inden eleverne skulle hjem.

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 2

5. Hvilke sange blev der ofte sunget i skolen i 1800-tallet?

- A. Salmer som passede til kirkeåret og som også blev sunget i kirken.
- B. Moderne børnesange.
- C. Man sang ikke meget i skolen, det havde man ikke tid til.

6. At få prygl, er

- A. hvis nogen stryger blidt og kærligt med hånden hen over ens hoved.
- B. at få tæsk.
- C. at få buksevand.

7. Konfirmationen var den endelige eksamen som eleverne i år 1900 skulle bestå for at de derefter kunne:

- A. Komme ud af skolen og få et arbejde.
- B. Komme videre i gymnasiet.
- C. Komme videre i mellemskolen.

8. I dag undervises man i den danske skole stadig i kristendom og bibelske fortællinger, men i hvilket fag?

- A. Religion.
- B. Kristendomskundskab.
- C. Dansk.

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

Spørgsmål	Sandt	Falsk
I 1824 indførte kong Frederik den Sjette nye skolelove.		
Børn, har siden kong Frederik den Sjette underskrev de nye skolelove, skulle starte i skole når de fyldte 7 år.		
Kong Frederik den Sjette vedtog i alt 7 love, der var forskellige alt efter i hvilket område i Danmark skolen lå.		
Kong Frederik den Sjette indførte de nye skolelove fordi han ville sikre at alle børn i Danmark lærte sin kristendom og blev konfirmeret.		
I landsby-skolerne gik man i 1800-tallet kun i skole 3 dage i ugen.		
Op gennem 1800-tallet var det vigtigste fag i skolen skrivning og læsning.		
Både piger og drenge har siden 1814 haft gymnastik i skolen.		
Alle børn havde i 1800-tallet fri fra skole hver søndag, således at de kunne komme i kirke.		
De fleste børn der boede på landet i 1800 tallet, arbejdede både før skoledagen begyndte og igen efter skoledagen var slut.		
Ifølge de nye love, måtte en skoleelev ikke have mere end 2 kilometer til skole.		
Nogle steder i Vestjylland boede folk meget spredt i 1800 tallet, så der var det ikke børnene der kom til skolen, men læreren der kom ud til børnene i deres hjem.		

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

1. **Kong Frederik den Sjette vedtog 5 nye skolelove. En lov for skolerne på landet, en lov for skoler i København, en lov for skoler i byerne, en lov for skoler i Sønderjylland. Hvem var den sidste lov for?**
 - A. De kongelige og adelige.
 - B. Skoler i Vestjylland.
 - C. Jøder.
2. **Kong Frederik den Sjette vedtog de nye skolelove, med et klart formål. Hvad var det?**
 - A. Han ønskede at alle børn skulle have muligheden for, at blive klogere
 - B. Han ønskede at alle børn i Danmark skulle blive kristne mennesker.
 - C. Han synes at alle børn skulle lærer at høre efter og sidde stille.
3. **I 1800 tallet var der stadig et fag der var vigtigere i skolen, end de andre fag. Hvilket fag var det?**
 - A. Gymnastik.
 - B. Skrivning og læsning.
 - C. Kristendom.
4. **Mange børn arbejdede samtidigt med at de også gik i skole. I byerne kunne drengene være bybud, arbejdsdreng hos en håndværker eller arbejde på en fabrik. Men hvad med pigerne, hvad arbejdede de med?**
 - A. Pigerne arbejdede som tjenestepiger.
 - B. Pigerne hjalp til i kirken om søndagen.
 - C. Pigerne arbejdede ikke, det var kun drengene der skulle arbejde.

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 2

5. Da skolelovene trådte i kraft i 1814 protesterede mange forældre, hvorfor?

- A. De kunne ikke undvære børnenes arbejdskraft.
- B. De ville ikke betale for at børnene skulle gå i skole.
- C. De synes børnene skulle starte i skole, allerede når de fyldte 6 år.

6. I vestjylland var kong Frederik den Sjette nød til at lave særlige regler for børnenes skolegang. Hvilke regler var det?

- A. De små og store børn skulle gå i den samme klasse.
- B. De små børn gik ikke i skole om vinteren.
- C. De store børn gik om sommeren kun i skole en dag i ugen og fire dage i ugen om vinteren. De små børn om sommeren i skole fire dage om ugen og de gik kun i skole tre dage i ugen om vinteren.

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

Spørgsmål	Sandt	Falsk
Indtil 1930 har man ikke interesseret sig meget for elevernes sundhed i skolen, det var forældrenes problem.		
Når man talte om en god "skole-hygiejne" på skolen i slutningen af 1800-tallet, betød dette at børn ikke måtte deltage i undervisningen hvis de var beskidte.		
Et latrin, var et lille hus i skolegården. Dette blev tidligere brugt som toilet for skolebørnene. I det lille hus stod der en spand, men et bræt ovenpå hvor i der var et hul.		
Til langt op i midten af 1900-tallet var det ikke normalt at komme særligt tit i bad.		
Når drengene havde gymnastik i skolen, gik de ikke i bad bagefter.		
Børn på landet havde tidligere ofte sundere tænder end børn der boede i byerne.		
I mange familier havde de ikke deres egne tandbørster, så der deltes man om den samme tandbørste.		
Hvis børn fik sygdommen tuberkulose måtte de ikke komme i skole, så de fik ingen undervisning.		
De fleste skoler i Danmark, har i dag moderne toilet- og bade faciliteter.		
Undersøgelser viser at flertallet af børn i Danmark kun går i bad 1 gang hver anden uge.		

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

1. Når pigerne i starten af 1900-tallet, skulle i skolekøkkenet på Christianshavns skole, var der særlige regler, hvilke?
 - A. De måtte ikke ryge i køkkenet.
 - B. De skulle skifte tøj og vaske hænder inden de gik i køkkenet.
 - C. De måtte kun være 6 elever i køkkenet af gangen.
2. Tidligere fandtes der ikke toiletpapir på skolens toiletter, da brugte man
 - A. Friske blade fra træerne i skolegården.
 - B. Gammelt avispapir.
 - C. Gammelt stof, som man vaskede og brugte igen.
3. Ikke alle skoler havde toiletter i skolegården, hvad gjorde eleverne så når de skulle på toilettet?
 - A. De måtte løbe hjem.
 - B. De gik ud på marken eller ud på læreren mødding.
 - C. De brugte en spand der stod i hjørnet af klasselokalet.
4. En "luse-tante" er noget man kalder:
 - A. En pige der har lus.
 - B. En sygeplejerske der kom og tjekkede børnene for lus i skolen.
 - C. En fattig kone der levede af, at kemme børn for lus om morgenen inden de skulle i skole.
5. Tidligere havde man ikke rindende vand i vandhaner, men lærerne ville gerne have at eleverne vaskede hænder – så hvor gjorde de dette?
 - A. Der stod en balje med vand og et stykke sæbe i, inden i klassen, der vaskede alle eleverne hænder i.
 - B. I brønden ude i skolegården.
 - C. De vaskede ikke hænder.

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 2

6. Hvad betyder ordet "skolehænder"?

- A. Rene hænder, fordi børn altid vaskede hænder inden de gik ind i klassen.
- B. Meget beskidte hænder.
- C. Hænder hvor der var vabler på, fordi børn skulle skrive så meget og ikke var vant til at holde på en blyant.

7. Tuberkulose var en sygdom som man tidligere ikke kunne behandle. Mange børn og voksne døde af denne sygdom. Børn med tuberkulose

- A. Måtte ikke komme i skole. Derfor oprettede man særlige skoler til de børn der var smittet med tuberkulose.
- B. Skulle spytte i specielle spyttebakker og hoste ind i et klæde eller deres hænder, men ellers måtte de godt komme i skole.
- C. Skulle i bad inden de gik ind i klasselokalet og igen når de gik ud af klasselokalet, for ikke at smitte de andre børn.

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

Spørgsmål	Sandt	Falsk
I 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet havde de fleste børn et arbejde samtidigt med at de gik i skole.		
Emil, fortæller at han kom ud og arbejde allerede som 9 årig. Han var flaskedreng og bragte varer ud. Han tjente 35 kr. for et halvt års arbejde.		
Børn på landet, blev i starten af 1900-tallet, sendt ud og tjene når de var 8 til 9 år.		
Børn på landet boede ofte hos den gårdmand som de arbejdede for og havde de kun fri hver tredje søndag, hvor de kunne besøge deres forældre.		
Børn skulle ikke arbejde så meget som de voksne.		
Esther kom ud og tjene da hun var 9 år gammel. Hun arbejdede fra klokken 8-12, gik i skole fra klokken 13-18. Derefter hjalp hun til derhjemme med at vaske op og putte hendes mindre søskende i seng, inden hun skulle lave sine lektier.		
I 1913 blev det lov-bestemt at børn ikke måtte arbejde, men skulle passe deres skole. Hvis børn ikke kom i skole fordi de skulle arbejde, skulle deres forældre betale en bøde til skolen.		

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK, side 2

Spørgsmål	Sandt	Falsk
Siden 1814, har alle børn i Danmark, pligt til at blive undervist og ret til at gå i skole.		
I nu 200 år har alle børn der fyldt 7 år skullet gå i skole efter de samme regler, hvad end de boede på landet eller i byen.		
En protest mod børnearbejde, blandt lærere og voksne i byerne, var medvirkende til at skoletiden blev ændret fra klokken 8-14.		
I dag arbejder børn i Asien og Afrika ligeså meget som børn i Danmark gjorde omkring 1900-tallet.		
I dag må børn i Danmark først have et arbejde og tjene penge når de er fyldt 13 år.		
Børn i Danmark må i dag arbejde op til 4 timer om dagen, hvis de opfylder aldersgrænsen.		

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

1. Omkring år 1900 var det svært for børn at passe deres skole, hvorfor?

- A. De havde meget langt til skole og svært ved at komme frem.
- B. Deres familie var fattig – så de skulle arbejde og tjene penge til familien.
- C. Skolen var tit lukket fordi der kun var 1 lærer.

2. Hvad fik tjenestebørn på landet for deres arbejde?

- A. Skoletaske, skolebøger og penalhus.
- B. Penge så de kunne købe deres eget legetøj.
- C. Mad, en seng og sove i, et par sko og lidt penge.

3. Hvornår lavede Ester (fra 1901) sine lektier?

- A. Om morgenen – inden hun gik i skole.
- B. Om eftermiddagen – efter skole.
- C. Om aftenen og i frikvarteret – det var den eneste fritid hun havde.

4. I 1913 blev det bestemt at børn ikke måtte:

- A. Arbejde på fabrik.
- B. Malke køer fra klokken 5 om morgenen.
- C. Bringe varer ud til sent om aftenen.

5. Hvorfor gik børn på landet, tidligere i skole 4 dage i ugen om vinteren og kun 2 dage i ugen om sommeren?

- A. Det var billigere at have børnene samlet i skolen om vinteren.
- B. Der var mere arbejde der skulle udføres om sommeren.
- C. Mange børn var på ferie om sommeren.

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 2

- 6. Hvorfor blev skoletiden blev ændret, således at alle børn skulle gå i skole fra klokken 8 til 14?**
- A. Det var for at børn skulle have tid til at lave lektier om eftermiddagen.
 - B. Det var mest praktisk for skolebussen, så denne ikke skulle køre 2 gange om dagen.
 - C. Det var for at undgå at børn arbejdede om morgenen og de derfor sov henne i skolen.
- 7. Hvad er vigtigst for at børn i Asien og Afrika, kan få lov at gå i skole?**
- A. Der indføres skolepligt i Asien og Afrika, ligesom i Danmark.
 - B. Der bygges flere skoler i Asien og Afrika.
 - C. Der udbetales højere løn til de voksne, således at deres børn ikke behøver at arbejde.
- 8. I Danmark må børn mellem 13 og 15 år kun arbejde 2 timer om dagen på skoledage, hvorfor?**
- A. Ellers tjener de for meget og skal betale skat.
 - B. Alle børn i Danmark har ret og pligt til undervisning og uddannelse, derfor bør børn i Danmark betragte deres skolegang som det vigtigste arbejde.
 - C. For at der ikke kommer større arbejdsløshed i Danmark.

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

Spørgsmål	Sandt	Falsk
I 1930 blev det forbudt for lærerne at slå eleverne.		
I 1800-tallet troede mange mennesker stadig på, at alle mennesker blev født med noget ondt eller dårligt i sig. Den bedste måde at fordrive dette på, var med tæsk.		
Arve-synd er en betegnelse man bruger i kristendommen.		
I året 1531 skrev forfatteren Christiern Pedersen en bog om hvordan man kunne straffe børn så blodet drev og derved få dem til at høre efter og lære mere i skolen.		
I 1860 var brug af "et tyndt spanskrør" tilladt. Det blev i mange år brugt til at straffe ulydige elever med.		
I 1814 blev det ved lov forbudt at slå eleverne så det blødte.		
Lussinger er hårde slag over fingrene med en lineal.		
Nogle børn fik straf for at tygge tyggegummi i timerne.		

Straf og smæk, Vild med Viden nr. 22

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK, side 2

Spørgsmål	Sandt	Falsk
Forældrene måtte, til langt op i 1900-tallet, ikke komme på skolen. En af grundene til dette var for at beskytte læreren for vrede forældre.		
I 1952 blev det forbudt for læreren at slå elever i skolen.		
I 1980 måtte forældre gerne at slå deres børn, hvis de ikke var lydige og hørte efter eller lavede deres lektier.		
I dag er der ingen i Danmark der har lov til at slå på børn. Bortset fra politiet.		

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

1. Tidligere måtte lærerne straffe børn med slag, hvorfor?

- A. Man troede på at der kom mere disciplin blandt børnene og de derved lærte at høre efter.
- B. Læreren var den eneste der måtte slå børnene, derfor var det i skolen man blev straffet hvis man havde lavet ballade.
- C. Det stod i biblen at alle børn skulle straffes hårdt med slag, hvis de ikke hørte efter.

2. I 1700-tallet kom der nye ideer om børneopdragelse, og mange mente at børn kunne opdrages uden straf og slag, hvilke betydning fik disse ideer?

- A. Det førte til at der i 1814 blev skrevet nye skolelove af Kong Frederik den Sjette, og det derefter var forbudt for læreren at slå børn i skolen.
- B. Det blev forbudt at forældre måtte slå deres børn.
- C. Ingen direkte betydning.

3. Hvad er en ferle?

- A. Et prygleredskab der bestod af en rund træskive med et langt skaft og som man anvendte i skolen i 1700-tallet.
- B. Et prygleredskab der bestod af et kort stykke reb med en knude i enden og som man anvendte i skolen i 1800-tallet.
- C. Et prygleredskab der lignede en grydeske og som man anvendte i skolen helt op til 1967.

4. I starten af 1800-tallet kom der yderligere stramninger for, hvordan læreren måtte slå skolebørnene, hvilke?

- A. Man måtte ikke slå børnene så det blødte, men læreren måtte gerne give lussinger.
- B. Man måtte kun slå børnene over fingrene.
- C. Man måtte ikke længere give lussinger, slå med en lineal eller slå så børnene blødte.

Straf og smæk, Vild med Viden nr. 22

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 2

5. Hvilke “gruppe” blev det sidst forbudt at slå på?

- A. Børn.
- B. Tjenestefolk.
- C. Elever i skolen.

6. Hvad sker der, hvis lærere slår børn i skolen i Danmark, i dag?

- A. I Danmark er det forbudt at slå børn. Lærerne vil kunne blive retsforfulgt.
- B. Lærerne vil få en påtale af politiet.
- C. Ingenting, der er mange lærere der stadig slår børn.

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

Spørgsmål	Sandt	Falsk
Anskuelsestavler er små sorte tavler som eleverne skrev på i skolen.		
I 1800-tallet forlod børn stort set aldrig deres hjemegn, derfor blev de undervist i at anskue og se verden gennem billeder.		
De første anskuelsestavler i verden kom fra Danmark.		
I 1899 kom der en lov i Danmark om, at alle de yngste børn i skolen skulle have anskuellesundervisning.		
Eleverne skulle i anskuellesundervisningen i starten af 1900-tallet lære om trafik.		
By børn skulle gennem anskuellesundervisningen, lære om livet på landet og børn fra landsbyerne skulle lære om livet i byerne.		
Til langt op i 1900-tallet mente man at lyse mennesker, var meget klogere end mørke.		
Man måtte ikke have anskuelsestavler af babyens udvikling i moderens mave.		
Fra 1930'erne fik mange skoler adgang til at kunne se film i undervisningen.		
I dag er anskuelsestavlerne tilbage i skolen og bliver brugt i den moderne undervisning.		

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

- 1. Anskuelsestavlerne var en del af undervisningen helt tilbage fra 1800-tallet til langt op i 1900-tallet, man brugte dem til at?**
 - A. Lære børn at betragte, sanse og genkende ting de ikke så i deres hverdag.
 - B. Lære børn at tegne efter.
 - C. Klippe i og lave collager af.
- 2. De første anskuelsestavler kom fra**
 - A. Danmark.
 - B. Tyskland.
 - C. England.
- 3. Midt i 1800-tallet begyndte man at lave danske anskuelsestavler, hvorfor?**
 - A. Billederne af dagligdags livet passede ikke til danske børns virkelighed.
 - B. Kongen ville have at børn i Danmark, kun blev undervist efter "undervisningsmaterialer" der var fremstillet af danskere.
 - C. Efter krigen i 1864, kunne man ikke længere købe de tyske anskuelsestavler.

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 2

4. Hvorfor ville man efter 1864 ikke længere bruge de tyske anskuelsestavler i undervisningen i Danmark?

- A. Man ville fortælle danske børn, at selvom man havde tabt krigen, så kunne de godt være stolte af Danmark, deres fædreland og af kongen. Så man lavede i Danmark nye anskuelsestavler med fortællinger specielt om Danmark som danske børn kunne være stolte af.
- B. Tavlerne var for dyre at få leveret fra andre lande.
- C. Man havde tabt krigen mod Tyskland og derfor ville kongen ikke have noget med dette land at gøre.

5. Hvilke anskuelsestavler blev ofte brugt i undervisningen på by-skolerne?

- A. Billeder der viste, hvad man lavede på af fabrikker, og større arbejdspladser. Billeder af høje bygninger og biler. Billeder af livet i byen.
- B. Billeder der viste, de forskellige kornsorter og hvordan man høstede. Billeder af køer, grise og høns. Billeder af livet på landet.
- C. Billeder af livet i Grønland, da det var en del af Danmark.

6. Hvornår begyndte man at kunne se tv i skolen”?

- A. 1970’erne.
- B. 1960’erne.
- C. 1980’erne.

Navn: _____ Klasse: _____

SANDT ELLER FALSK

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

Spørgsmål	Sandt	Falsk
Tidligere fik alle børn der gik i skole et gratis måltid mad fra skolekøkkenet hver dag.		
I København har man siden begyndelsen af 1900-tallet haft undervisning i skolekøkkener.		
Drenge fik først adgang til skolekøkkenundervisning i 1950.		
I skolekøkkenet skulle pigerne lære at tilberede fornemme og svære retter, således at de senere kunne komme ud og tjene som kokkepiger.		
Det var vigtigt at man i undervisningen, i skolekøkkenet op til 1970 lærte at udvikle sine egne opskrifter.		
Skolekøkken- undervisning handlede ikke kun om at lave mad, men også om at lære at kunne styre en husholdning.		
Den kolde frokost i skolen blev også kaldt "Oslo-frokost".		
Alle børn har siden 1930 fået udleveret gratis mælk i skolen til frokost.		
Gennem de sidste 200 år har børn haft madpakker med i skolen.		
I dag er der ingen børn der har madpakker med i skole, de får alle et sundt måltid mad henne i skolen.		
Undersøgelser viser at flertallet af børn i Danmark foretrækker en madpakke hvori der er rugbrødsmadder med ost og makrel.		

Navn: _____ Klasse: _____

LÆS OG FORSTÅ, side 1

Læs spørgsmålene igennem inden du læser bogen.

Svar på spørgsmålene mens du læser bogen.

Læs bogen igen og tjek dine svar.

1. Når pigerne i starten af 1900-tallet, skulle i skolekøkkenet på Christianshavns Skole, var der særlige regler, hvilke?
 - A. De måtte ikke ryge i køkkenet.
 - B. De skulle skifte tøj og vaske hænder inden de gik i køkkenet.
 - C. De måtte kun være 6 elever i køkkenet af gangen.
2. Hvornår blev skolekøkkenundervisningen aktuelt på landsby-skolerne?
 - A. I starten af 1900-tallet.
 - B. Omkring år 1914.
 - C. Fra 1930'erne.
3. Hvilke mad lærte pigerne at lave i skolekøkkenet op igennem 1900-tallet?
 - A. De lærte, at lave mad fra forskellige dele af verden, som de ikke kendte til derhjemmefra.
 - B. Almindelig hverdagskost.
 - C. Rugbrødsadder, så de selv kunne smøre deres egne og søskendes madpakker.
4. Skolekøkken-undervisningen kaldt også "husgerningsundervisning", hvorfor?
 - A. Fordi man i disse timer også lærte hvordan man skulle holde huset rent og pænt.
 - B. Fordi undervisningen handlede ikke kun om at lære at lave mad, men pigerne lærte også om, hvordan de kunne styre en hus-holdning.
 - C. Fordi det var pigernes "gerning"/opgave hjemme i huset at lave mad til familien. Deraf ordet "husgerning".

Skolemad, Vild med Viden nr. 24

LÆS OG FORSTÅ, side 2

5. **Hvorfor skulle pigerne helt op til 1970'erne, skifte tøj inden de skulle have undervisning i skolekøkkenet?**
 - A. Man ville undgå for mange bakterier sammen med maden.
 - B. Pigerne's tøj måtte ikke blive beskidt, da man ikke havde vaskemaskiner.
 - C. De skulle alle have et forklæde på, med deres navn på, således at lærerinden kunne se hvad de hed.

6. **Fra 1930 begyndte de fattige børn at få kold frokost i skolen, i stedet for varm mad. Hvad bestod denne kolde frokost typisk af?**
 - A. Vand, salat og kolde frikadeller.
 - B. Rugbrøds-madder, et stykke frugt, en grøntsag og mælk.
 - C. Fedte-madder, mælk og et stykke frugt.

7. **Hvad kaldte man den kolde frokost skolebørnene begyndte at få fra 1930'erne?**
 - A. Stokholm-frokost, fordi ideen om den kolde og sunde frokost kom fra Norge.
 - B. Klapsammen-madder.
 - C. Sikringskost, for at sikre sig at børn fik vitaminer nok til at beskytte dem mod sygdomme.

Navn: _____ Klasse: _____

SVÆRE ORD OG MÆRKELIGE SÆTNINGER, side 1

Når du læser bogen, kan det ske at du møder ord og sætninger du ikke helt forstår meningen med.

Brug dette ark til, mens du læser, at notere de ord og sætninger du ikke forstår. Undersøg derefter hvad ordet betyder og hvad der menes med sætningen.

Bogen hedder: _____

Ord eller sætninger jeg ikke helt forstår.

Hvad betyder ordet/sætningen?

Navn:_____ **Klasse:**_____

SVÆRE ORD OG MÆRKELOGE SÆTNINGER, side 2

[illegible]

Navn: _____ Klasse: _____

NOTEARK

Det kan være en god idé at tage noter mens du læser, således at du senere kan huske de vigtige årstal, begivenheder eller hvilke ting/begivenheder du dig over.

Bogen hedder: _____

År

Hvad skete der på dette tidspunkt?

Vigtige begivenheder

Navn: _____ Klasse: _____

NOTEARK, side 2

Hvad undrer du dig over?

Når man læser nye faglige tekster, dukker der ofte mange spørgsmål op. Tit bliver man nysgerrig på at vide, hvorfor det var således, eller nysgerrig på at vide mere end det der står i teksten.

Spørgsmål du gerne vil have svar på, efter at have læst bogen?

